

mpkslas menas literatūra

Šiame numery:

Problemos, susijusios su Vilniaus universiteto minėjimu.

Pultinevičinę istoriją baigus, apie ją rašo Jurgis Gliauda ir Kazimieras Barėnas.

Simto metų gyvenimas: dailininkas Adomas Varnas pasakoja.

J. Savojo apybraiža "Nėra vietos užėjoje".

A. Radžiaus lietuviškieji haiku.

Saulės užtemimo belaukiant.

Vilniaus kamerinis Amerikoje.

Kertinė Parastė

Problemos, susijusios su Vilniaus universiteto minėjimu

Vilniaus universiteto sukaktis kelia mums didesnių problemų, negu mes šiandien įstengiamės jas išspręsti. Vilniaus universitetas yra tarptautinio susidomėjimo objektas, o mes į jį žiūrime kaip į beveik vien tik mums priklausančią lietuvišką reikalo. Tai nereiškia, kad šis mūsų požiūris būtų teisėtasis. Neseniai ir Lenkijoje buvo suorganizuotas Vilniaus universiteto minėjimas. Girdėti taip pat, kad kai kurie jėzuitų universitetai net Amerikoje domisi Vilniaus Universiteto 400 metų sukaktimi, kaip jų universitetinės veiklos pradininku. Taigi, domėjimasis Vilniaus universitetu yra didelis Vakaruose. Bet dar labiau pagrįstas tas dėmesys būtinai rytuose: Gudijoje ir Ukrainoje, jei šios tautos galėtų laisvai savo muotais ir pretenzijoms pareikšti.

Tačiau kitą Vilniaus universiteto problemas pusę iškėlė Hamburgo laikraštis Die Welt, apie kurią mus informavo "Dirvoje". Meškauskas gruodžio 14 ir 21 d. Die Welt iškėlė lenkams klausimą, ko jie kišasi į Vilniaus universiteto įsteigimo minėjimą, nes, kai universitetas Vilniuje buvo steigiamas, ten nė vieno lenko nebuvo. Šis vokiečių žurnalo reaguojimas užmena patį jautriausią šios problemos bruožą. Tiksliau išsireiškiant, jis iškelia skirtumą tarp tautiškumo ir tarptautiškumo, kalbant apie Vilniaus universitetą. Aišku, kad vokiečių laikraštis Die Welt yra teisingas, perspėdamas lenkus, kad jie nelaikytų Vilniaus universiteto savo nuosavybe. Tačiau problema čia nesibaigia.

Kyla klausimas, kokia prasme Vilniaus universitetas yra lietuviškas. Vilniaus universitetas, būdamas Lietuvos širdyje, buvo patį savąjį (jeigu kas nesipiktintų tokio išsireiškimo) tarptautinio lietuviškumo ugdytoju. Užtenka tik prisiminti apščiui rašytojų,

išaugusių Vilniaus universiteto įtakoje, kurie, nors ne lietuviškai, rašė apie lietuviškumą taip šiltai ir net entuziastingai, kaip tik būtų galima pageidauti. Tik prisiminkim Adomą Mickevičių, Kraševskį, Slovackį, Sirokomlią ir kitus. Ir to fakto mes, ryšium su šiuo minėjimu, negalime praleisti iš akių. Mums reikia jį kaip nors apdoroti. Tačiau jo apdorojimas nėra lengvas.

Teisūs yra lietuvių literatūros kritikai, kad jie nuo šių rašytojų arsirobojo, kaip nuo nepriklausančių lietuviškai literatūrai. Tačiau negalima nuo jų atsirišti kaip nuo nepriklausančių Vilniaus universitetui ir Didžiosios Lietuvos kunigaikštijos palikimui.

Turint tai prieš akis, iškyla bent dvejopo lietuviškumo savokos klausimas. Viena lietuviškumo savoka yra tokia, kuri susikūrė ant lietuvių kalbos saugojimo ir puoselėjimo pagrindo, ir kita, kuri rymo ant Didžiosios Lietuvos kunigaikštijos pagrindo. Šią problemą gerai suprato prof. Z. Ivinskis, sakdamas, kad nepriklausomą Lietuvą yra visai skirtinga savoka nuo Didžiosios Lietuvos kunigaikštijos. Tai yra teisingas klausimo išryškėjimas, bet nėra atsakymas į jį. Tačiau šis atsakymas, ar greičiau išsiaiškinimas, yra reikalingas. Jo nesant, mes ne kartą klaidiname patys save. Taip pvz., mes dažnai kalbame apie Didžiąją Lietuvos kunigaikštiją, bet įdedame į ją nepriklausomą Lietuvą, kai norime panaudoti Didžiosios Lietuvos kunigaikštijos nuopelnus.

Negalima sakyti, kad tarp šių sąvokų nėra ryšio, bet taip pat negalima sakyti, kad jos yra tapatinamos. Gal būt ryškiausiai šių sąvokų skirtumą išgyveno Maironis savo poemoje "Tarp skausmų ir garbės", šitaip išsitardamas

Du autoriai apie trečiąją

ALB. BARANAUSKUI PULTINEVIČINĘ EPOPEJĄ BAIGUS

JURGIS GLIAUDA

Albinas Baranauskas, RUDENYS IR PAVASARIAI arba Užplynių Pultinevičius namie ir svetur. Romanas, III dalis. Išleido Lietuviškos knygos klubas 1978 m. Chicagoje. Viršelis dail. V. O. Virkau. Leidinys 390 psl., kaina — 8 dol., gaunamas "Drauge".

Puošnių epopėjos vardu šaukiame eilę žymių įvykių, susijusių su didvyriškais žygiais.

Taip Dabartinės lietuvių kalbos žodynas stengiasi nusakyti epopėjos prigimtį. Vadiname Albino Baranausko trijų dalių romaną "Rudenis ir pavasariai" epopėja. Išsamus ir dalykiškas to tritomio apibūdinimas. Veikalo masyvumas — 1088 puslapių — pastato tą romaną už mums eilinio ir įprasto romano formato. Per 1000 puslapių! Tai jau erdvė užsimoti! Tai jau platus laukas sėjai ir... derliui!

Nuotykių čurkšlės, kuklaus minoro ir saikingo mažoro oktavoje, čurlena kas mielas žingsnis, kas pasūkis plačiausiame tritomio plote. Tiesa, tie nuotyčiai nėra plakatiniai didvyriški, jie nėra vadovėliškai istoriniai. Tai "comedie humaine" sfera, pati arčiausia žmogaus dvasiai, aščiuko žiurkėnų apsupusi žmogaus širdį. Tie nuotyčiai, labai vingiuotų takų, barokiškai įmantrios išvaizdos, pagauna savo nesibaigiančiais bangavimais. Tai eilinio žmogaus gyvenimo odiseja, gyvas jo gyslų pulsas, autorius šypnelėjimai ir melancholija, stebint savo nelabai jau dinamiškus, kūnu ir siela, herojus. Ir, nedrąsu tarti, pagaunami savo herojų identifikuojant su savo psichės potekste.

Toks, tikrai toks Albinas Baranauskas atėjo į literatūrinę areną 1958 metais su savo "Sniego platumomis". Tada pavadinau savo recenziją, skirtą "Sniego platumoms", aliuziniais į autorių: *naujas ir švytintis vardas*. Taip — Albino Baranausko vardas, epinio, lyrinio, filosofinio — buitinio ir juvelyriško realaus pasakojimo meistro vardas — *švytintis vardas*! Ar neužims jis dailioje lietuvių raštijoje autonomišką, Gogolio poziciją panašią vietą?

Kazys Bradūnas enciklopediniame Baranausko aptarime vadinia jį giedriu ir spalvingu realismo ir juvelyriško realaus pasakojimo meistro vardu. (V. Bgd.)

Ir gėda pamislyti, savo liežuviu Senai jau vartot nevertojai! Ir tarsi ant juoko tik vardą lietuvių

Lig šiolei nešiot nenustojė (V giesmė).

Nedaug Maironis turi pagarbos ir unijinei valstybei. Jis tik juokiasi iš tų, kuriems "sapnavos tos valstybės liuosybė". Maironio nusiteikimus ir mes didžia dalimi esame pasisavinę. Me nesuvokiame lietuvių, kalbančių lietuviškai. O apie unijinės valstybės seimus esame įpratę kalbėti tik su pajunka.

Tos pajukos būtų šiek tiek mažiau, jeigu mes patyrinėtume, kokiais keliais ir iš kokių šaltinių mes kai kurias dabartines sąvokas gavome. Pajuoka būtų mažesnė, jei mes išsistudijuotume, kad paniekia unijinei respublikai kilo absoliutistiniuose karalių

Lietuvos keliai

Nuotrauka K. Daugėlos

nia, lyrinio, filosofinio — buitinio ir juvelyriško realaus pasakojimo meistro vardas — *švytintis vardas*! Ar neužims jis dailioje lietuvių raštijoje autonomišką, Gogolio poziciją panašią vietą?

Kazys Bradūnas enciklopediniame Baranausko aptarime vadinia jį giedriu ir spalvingu realismo ir juvelyriško realaus pasakojimo meistro vardu. (V. Bgd.)

Ir gėda pamislyti, savo liežuviu Senai jau vartot nevertojai! Ir tarsi ant juoko tik vardą lietuvių

dina jį giedriu ir spalvingu realismo ir juvelyriško realaus pasakojimo meistro vardu. (V. Bgd.)

Lietuviškojo Gogolio vakansija lietuviškame Parnase tuo tarpu atvira. Sarkazmo taiklumu ir atlaidos švelnumu Albinas Baranauskas viena ranka, lyg ir tingėdamas, demaskuoja i pusinteligentių luomą prasiveržusių tautiečių lėkštumą, kita ranka jis nuglosto to demaskavimo įdrėskimą. Autorius nenori neužlyginto disonanso. Ir tas gėdijantis metodas nenuveda veikalo i socialinio kovingumo rubriką. Autorius olimpietiskai atlaidžiai stebi

bi savo veikėjus, kiauai juos permato ir, juos stebėdamas, neretai, čia švelnumo, ten nostalgijos, ten ir prakilnaus gailėsčio paveiktas, nejučiomis nubraukia ašarą. Tada vaizdo nuotaikos sujudintas nusibraukia ašarą ir skaitytojas. Toks stambus žingsnis čia pirmyn nuo karklupėniškos Arkadijos...

"Rudenis ir pavasariai" tris kart prisidengė mįslingu dailininko V. O. Virkau viršeliu. Romanas ir savo pavadinimu mįslingas, lyg laikydamas tą pavadinimą kauke, be jo realaus ryšio su siužetu, su idėja. Faktiškai tai donelaičių "Metų" apimties veikalas. Romane kaupias simboliškų bei alegoriškų žiemų ir vasarų. "Rudenis ir pavasariai", konfrontacinės sąvokos nenusako didžiulės fabulos sudėties.

Veikalas neturi laiko ašies, nėra įprastinio siužeto. Tuo autorius ir nesisieloja. Jis pateikia skaitytojui uždavinį su keliais nežinomaisiais ir, siužetiškai jo nesuformavęs logiško pareinamumo koordinatėse, stato reikšmingą sprendimą užkardą: pabaiga. Epizodai visai kunkuliuoja tūkstanyje su viršum puslapių. Nėra čia tradicinės idėjinės evoliucijos. Nėra čia tragedijos ar komedijos zenitų. Ir tas tūkstantis puslapių lengvai galima plėsti

toliau epizodų ir protagonistų invazijomis. Galima ir nukirsti perpus. Skaitytojas to nė nepajus. Epizodai neturi pareinamumo. Nėra laiko ašies, nei geografinio tikrumo elementų. Taip André Malraux, idomos literatūrinės mokyklos pradininkas, kaleidoskopiškai keitė pronažus ir geografinius elementus savo "Antimemuaruose".

Itin drąsko tas vaizdavimo metodas skaitytojo dėmesį, gniuždo jo pastabumą, neleidžia jam registruoti įvykių pareinamumo ašies, kurią taip įnoringai visai lanksto autorius. Prisimename J. L. Proust'o "A la recherche du temps perdu", kurį kritika sutiko su priekaištais dėl juvelyrinės įvykių reinkarnacijos mozaikos. Priekaištai yra naujovės šlovė. Mūsų autorius, mobilizavęs tuzinus herojų ir aibes jų nuotykių, plukdo tą medžiagą pakaitomis atkuriamoje praeityje, pro nuolankaus sarkazmo šydą apgyvendina juos dabartyje. Jungdamas du elementus: gogolišką ir Proust'o, jis užtikrintu žingsniu priėjo prie prarasto laiko reinkarnacijos dabartyje, prie tos visad reikalaujančios didelio talento prarasto laiko gaivinimo alchemijos.

Net keista, kad matome polinkį į herojų pavardžių hibridizaciją. Tai gal sarkazmo, pašaipos, dalis. Lietuvių pavardės autorius praleidžia pro lenkinimo hibridizacijos malūną. I tritomio puslapius, i visą jų tūkstantį, įsiveržia Putinevičiai, Makrickai, Slaurusevičiai, Mezlaveckai, Zubavičiai, Karunkėvičiai, Sulinskai, Litinskai, Kalasuskai, Kvietinskai, Mazurkevičiai, Zagrabaskai, Karapavičiai, Burinskai, Taradavičiai ir kiti. Netgi Rimvydavičiai! Tų hibridų pavardžių invazijoje paskesta reti romano herojų lietuviškų pavardžių nešiotojai. "Rudenis ir pavasariai" turbūt pirmas mūsų romanas, kuriame tiek veikėjų su hibridizuotomis iš lietuviško kamieno pavardėmis. Ar tai buvo viena iš pastangų sugauti pašaipūnišką koloritą didingai epopejai? Ar tai buvo besąlyginis atsidavimas realybei, nes (turime gi taip galvoti) tie Užplyniai, kurie yra pagrindas romanui, buvo paskendę savo gyventojų pavardžių abrakadabroje?

Ir toks beviltiškas Užplynių vardas reikšmingai susiūkia su Petro Cvirkos beviltiško skambesio "Saulėlydžiui Nykos valščiui". Plynė yra vieta, kur dyka, tuščia, kur gamtovaizdis nykus.

Albinas Baranauskas parinko savo herojumi vyrą "ne tokį kaip kiti" (tomas I, psl. 159). Toks parinkimas palengvino autoriui santykius su savo herojumi. Jis parinko, galima tarti, tipą, kurį per tris storus toms visai ryškino čia vos pagaunamu štrichu, ten gi stambiu teptuko patepimu. Nors Pultinevičius veikalo slinktyje nesikeitė, neevolucionavo, (Nukelta i 2 psl.)

Pultinevičinė epopėja baigus

(Atkelta iš 1 psl.)

bet vis labiau apaugo jo definicijomis, jo analize, pointilistišku jo būdo portretavimu. Tai ir padarė Pultinevičių (ir daugelį kitų) gyvais asmenimis. Dar daugiau — būdingais personažais. Literatūrinis tipas ateina gata — susipažinkite: esu toks!

Kada nors laiko turintis eseistas gal turės pagundą paimti Albino Baranausko Pultinevičių kaip išbaigtą literatūrinį tipą. Todėl, tenka galvoti, taip galvoju si ir premijavimo komisija, novatoriškai išdrįsusi atlikti unikalių premijavimo dirvonuose triuką: premijuoti pirmąjį trilogijos tomą, kada viršelyje pažymėta: Pirmoji dalis. Tada antroji dalis tik artėjo į tipografijos presus. Tada tretytis tomas dar buvo rašomas.

Galbūt premijavimo komisija gebėjo telepatyškai pramatyti antrojo ir trečiojo tomų vertę, tas epizodų niagaras, tuos veikėjų karavanus, kurie pripildys sekančius tomus.

Gindami tokią premijavimo ekstravaganciją, tarkime, kad komisija buvo pajutusi, jog veiklas ryškina literatūrinio tipo kon-

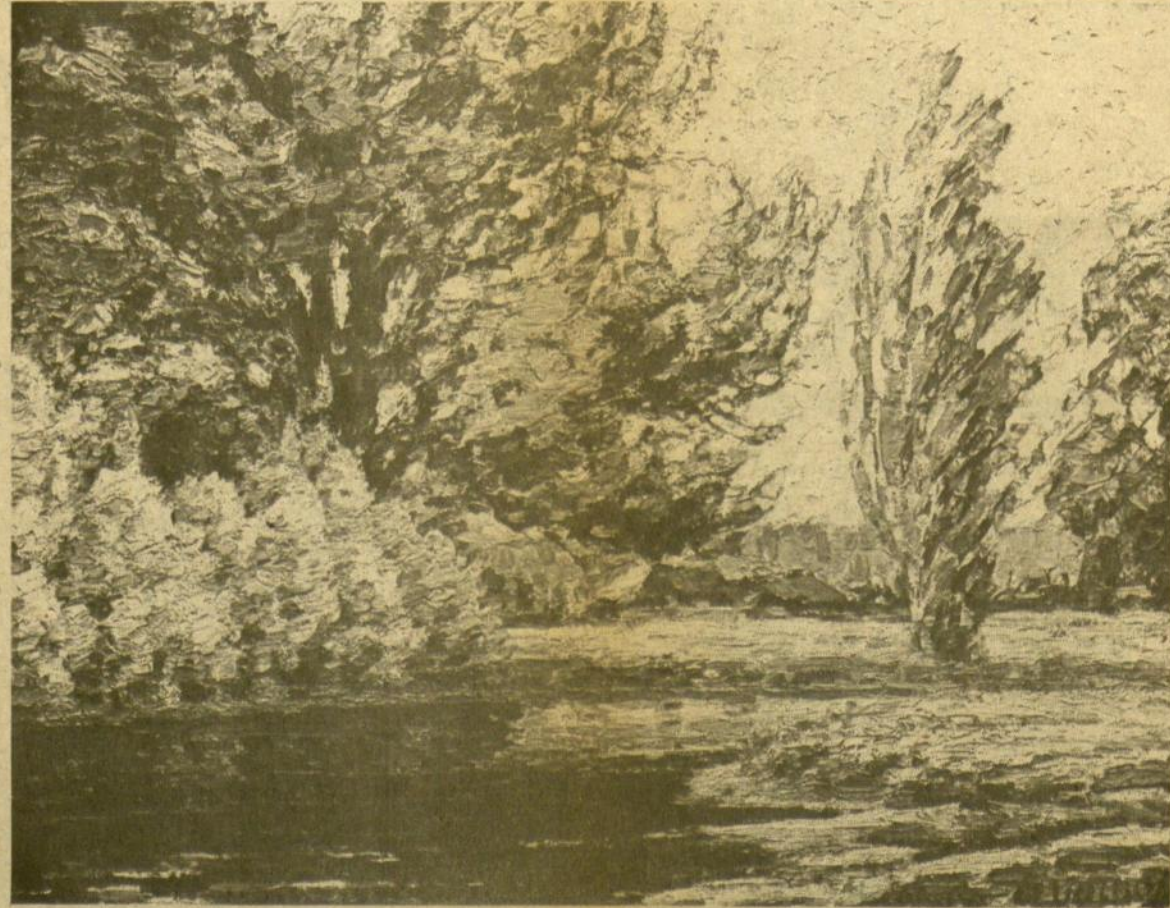
tūrus, kas mūsųose dar retenybė, prabanga.

Keistąjį tritomio siužeto kamputumą pastebėjo ir leidykla. Trečiojo tomo aplanke skaitytas įspėtas: kas neišsilaletų isigyti visų trijų dalių, patariame pirkti vien trečiąją.

Antroji trilogijos dalis buvo gerai išdėstyta eliminuota iš eventualaūs skaitytojo finansinio investavimo. Tuo pat būdu buvo eliminuotas ir antrojo tomo turinys.

“Iš viso, tai viena knyga, kurios skaitomos, kramtant chlavą, razinkas, figas, Šv. Jono duoną, džiovintas slyvas, lietuvišką kietąjį sūrį, turkišką medų, žagarėlius, bulvių skiedreles ar namų darbo irisus”, sarkastiškai, pasitinkint skaitytojo žiaunomis ir jo gurmaniška selekcija, gundo mus, skaitytojus, Albino Baranausko knygos aplanas, įkandin sekas dailininko V. O. Virkau ant knygos viršelio pasodintą peteliškę ant kopūsto galvos.

Ar tai Užplynių drugelis? Lietuvoje yra per 1000 peteliškių rūšių. Rusuose rašytojas Nabokovas (“Lolitos” autorius) nesunkiai nustatytų, ar Virkau nau-

Adomas Varnas Kaimo pakluonės (aliejus)

piešė mums collapsaleno drugelį, ar euchlos cardamines porūši? Dabar vadiname tą gražų drugelį Užplynių kopūstine, kurios grakščiai gaivina kopūstų lysvės

monotoniją, kurių nemėgsta šeimninė... Tūkstantpuslapinę pultinevičinę epopėją sutinkame su išskėtais glėbiais.

jo sukurtasis Pultinevičius, bet ir tikrasis istoriškas Alb. Baranauskas, kuriam anas lygumas ir kalvas dabar turi atstoti šitas miestas ir kuris gal jautė neatsispiriamą pagundą viso savo gyvenimo kelio aplinką palikti jam žinimą knygoje. Pirmajame tome susidūrėme su Sūduvos ir Skvireltauno vaizdais, o šiame trečiajame, be ano amerikietiško miesto, dar ir su Bavarijos kalnais ir tarpukalnėmis. Kur gyveno, kur ejo pats rašytojas, ten ir vietos pėdsakus paliko.

Laikas apskritai yra mūsiškis su nepriklausomybės metais, okupacijomis, gaudymais, tremimais ir bėgimais. Susitinkame su ūkininkais, su valdininkais (Damiavičius), valstiečiais darbuotojais (Jankeliūnas, Brokas), amatininkais (Kukis), kariuomenės atstovais (Mingėla), prekybininkais, gimnazistais, net ir su buvusių seimų atstovais ir t.t. Sakytum, visa Lietuva susirinko į Alb. Baranausko kūrinių. Na, ne visa Lietuva, tik nemažas Sūduvos kampas, kurio keletas atstovų po karo dar stabili Bavarijoje, o paskui kuriasi Skvireltaune, ten sudarydami lyg ir savo respubliką, kurioje dažnas įprastąjį darbą pakeitė kitokiu. Šitaip įveiklą žiūrint, labiau įmanoma

suprasti ir pateisinti tuos palaidus epizodus. Juk ir Vaižgantas “Pragiedruliuose” pakankamai palaidai pavaizdavo kovą dėl Lietuvos, dėl ūkinio pakilimo, lūžį tam tikrų žmonių galvose. Ten taip pat toli gražu ne visi epizodai susilydo į vienumą. Kas Vaižganto kūrinyje viską jungia, tai idėja. Alb. Baranauskas kokios nors idėjos neiškėlė. Lietuva, žmonės ir jų gyvenimas, tie patys žmonės sveturi, ir viskas pavaizduota dažnai lengva ranka, kaip sakoma, iš linksmosios pusės.

Nėra ko čia besikartoti, kad Alb. Baranauskas moka pasakoti, kad jo kalba graži ir turtiną ir taisyklinga. Tačiau sunku išskirti dar neužsiminus ypač jo to sugebėjimo nutapyti žmogaus išvaizdą, jam būdingus judesius. Štai kad ir, pavyzdžiui, viršaitis Brokas, kuris, įsisėdęs bričkutėn, “važiavo žingine, vienu arkliu, iškoręs laukan koją, su papirosu, kurį laikė burnoje tiesų, ne įžnybtą, o tokį, kaip iš pakelio, vadžias užnėręs ant priekio, bo-taga įstatęs makštin stačia, kaip vėliavą, vėjo kraipomą ir kilo-jamą, vienplaukis (tada pas mus dar negirdėtas dalykas!), apsi-kiropęs trumpai, kaip Voldemaras, storu kaklu ir žema kakta, su karpa po dešine akimi ir lenktais apačion ūseliais (Lietuvoje nešiojo, dabar seniai nusiskutęs), apsilvilkęs tamsiai mėlynos naminės — vilna į medvilnę — medžiagos prencium, gražiai pasiūtu ir gerai išlygintu, su permai-nomu baltos drobės pamušalu po stačia apikakle ir į krūtinės kišenės dangteliu sagos skylutę įkabinta sidabrine laikrodžio grandinėle, apsiavęs šviežiai su-laidytomis šaulių uniformos kel-nėmis (tais laikais dar pilkomis, su balta siūle) ir nublizgintais juodais auliniiais batais. Iš tolo kvepėjo valdžia, naftalinu ir “Fuma”. Pravažiudamas pro Pultinavičių, atidžiai į jį pasižiūrėjo”.

Iš to aprašymo išnyra ne tik viršaitis, bet ir šiek tiek istorijos (Voldemaras su jo ežiuku pakirptais plaukais; šaulių uniformos spalva), ir papročių nuotrupa (tas pasikeitimas, kai žmonės ir be kepturės išdriso pradėti vaikščioti), ir truputis pašaipos valdžiai, kuri kvepia dar ir naftalinu ir “Fuma” papirosais! Puiki charakteristika, kuri išduoda rašytojo talentą!

Nauji leidiniai

• Juozas Balčikonis, ŽINK-TINIAI RASTAI. I tomės. Išleido “Mokslas” 1978 m. Vilniuje. Redakcinė komisija: Antanas Lyberis, Vytautas Mažiulis (pirm.), Kazys Ulvydas. Sidarė Aldonas Pupkis. Leidinys 408 psl.

Šiuo metu Lietuvoje, redaguojant ir leidžiant žymaus Lietuvos mūsų kalbininko Juozo Balčikonio (1885-1969) raštus, atliekamas didelės reikšmės darbas. Pirmojo tomo pratar-mėje, be kita ko, sakoma:

“I pirmąjį ‘Rinktinių raštų’ tomą, chronologiškai sudėti svarbiausi mokslininko lietuvių kalbos straipsniai iš leksikografijos, akcentologijos, gramatikos, kalbos kultūros, mokslo veikalų ir disertacijų recenzijos. Į raštus neįeina smulkios Balčikonio lingvistikinės pastabos, taip pat dalis leksikografijos populiarnųjų straipsnių. Iš disertacijų recenzijų atrinktos tos, kurios turi daugiau mokslinės vertės. Daug Balčikonio darbų skelbiama pirmą kartą iš rankraščių.”

‘Rinktinių raštų’ I tome spausdinamas įžanginis straipsnis, kuriame aprašomas Balčikonio gyvenimas ir mokslinė veikla, apibūdinami jo darbai. Redakcijos Pastabose tomo gale pateikti bibliografinių nuorodų ir redakcinės komisijos nuomonė dėl atskirų Balčikonio teiginių. Tomas iliustruotas nuotraukomis.”

• CHRONICLE OF THE CATHOLIC CHURCH IN LITHUANIA, No. 22. A Translation of the Complete Lithuanian Original, “Lietuvos Katalikų Bažnyčios Kronika” Nr. 22. Documenting the Struggle for Human Rights in Soviet-Occupied Lithuania Today. Translation Editor: Rev. Casimir Pugevičius. Published by the Lithuanian Roman Catholic Priests’ League of America, 351 Highland Blvd., Brooklyn, N. Y. 11207.

• CHRONICLE OF THE CATHOLIC CHURCH IN LITHUANIA, No. 23.

• VILTIS, Vol. 37, No. 4. December 1978. Adresas: Viltis, P.O. Box 1226, Denver, CO 80201. Pajūnerata — 8 dol.

PULTINEVIČIAUS ISTORIJS PABAIGA

Va, jau ir paskutinis, trečiasis, Albino Baranausko didžiojo kūrinių “Rudenys ir pavasariai arba Užplynių Pultinevičius namie ir svetur” stambus tomas. Škart su šokių tokiu palengvėjimu galės atsidusti tie pirmųjų tomo skaitytojai, kuriems atrodė, kad rašytojas leidžia savo vyriausiajam herojui per daug nukrypti į kitus —vis pasakoti apie įnamius, kaimynus ir pažįstamus, o pusiau užmiršti save. Bent du trečdaliai šio tomo skirti Pultinevičiui.

Ligi šiol tą herojų susitikdavom vis pusiau priebėgiais. Čia jis, būdamas, sueis su kuo nors, prasidės kalba apie šį ar tą, ir viskas nukrypsta į kokį nors Kalasauską, Kukį, Jankeliūną ar Jankeliūniene, viršininką Damiavičių, Rašimus, vienu gyvenimui išgvildinamas iki pat pana-gių, kitiems pavaizduoti pasitenkinima mžesniu puslapių skaičium, o pagrindiniam herojui atitenka beveik tikrai tiek, kiek nuo kitų atlieka. Iš tu pasakojimų apie kitus vis tiek galima pasidaryti vieną svarią išvadą ir apie Pultinevičių: kad jis nepaprastai geras pasakojantis. Dar, žinoma, ir šį tą daugiau būtų galima pridėti: darbštas jis, tvarkingas, bičiuliškas, neturįs jokių atsakių būdo savybių, dėl to taip sutariąs su visais, kad, anot to priežodžio, nors ir prie žaizdos dėk. Žodžiu, geras žmogus.

Iš pirmųjų dviejų tomų ne kažin ką tesužinojome apie jį ir kaip ūkininką - apie jo apskurumą namie, Užplyniuose. Paskutiniajame tome nuo pat pradžios susitinkame su nauju veikėju — Makricku, į kurio rankas maždaug ir pereina dabar visos pasakojimo vadelės. To Makricko padedami, mes, svarbiausia, sužinome, kad Pultinavičiaus Lietuvoje būta šiek tiek panašaus į Vaižganto “Pragiedrulių” šešiavilkį. Be abejo, atsimenate, kaip jis, trokšdamas ekonomiškai šiek tiek pakilti, vienas metais net prieš savųjų valią prisisodino neįprastai daug bulvių. Baigęs jam ta rizika labai gerai. Žinoma, jeigu Pultinevičius jį užkėrusį savo šešiavilkįšką entuziazmą būtų pagal Vaižganto pavyzdį vykdęs, gal būtų cukrinius runkelius sodinęs, nes turbūt Marijampolėje jau buvo pastatytas fabrikas, kai jį apšėdo šisas. Kad tokia kryptimi jis pasuktų

savo entuziazmą, lyg ir lauktum iš ūkininko, kuris iš žemelės pragyvena. Tačiau toks Pultinevičiaus ėjimas Albinui Baranauskui gal pasirodytu lyg ir atskambas į Vaižgantą, taigi nebe naujas, tik vyksta naujesniais laikais. Jo herojus laimėjo varžytines pristatyti Karalkrėslio pieno perdirbimo bendrovei šimtą tūkstančių durpių. Ne tik nuvežti, bet ir prikasti ir dar, aišku, su visokiomis tokių sutarčių netesėjimo atveju numatomomis baudomis. Dar jį užvaldžiusi aistra laimėti parangą taip numušė kainą, kad ligi tol vyro sumanymą rėmusi grįžusiam iš varžytinių žmona šuktelėjo: “Pultinevičiaus, tu tiem žulikam apsiėmė visai už dyką!” Jam ir neišėjo taip gerai, kaip Šečiavilkiui su bulvėmis, bet, pakankamai privargęs ir prisirūpinęs, prikišti iš savo kišenės ir neturėjo.

Kur kas daugiau vietos kūrinyje skirta kitam Pultinevičiaus “dvasios vaikui”, kurio vykdomui net žmona priešinosi, tai norui įsitaisyti malūnų. Pirma, jis gimas, turbina, ruošė tvenkinį, susirado net duris su ypatingu užraktu. Oi, vargo jis turėjo iki valios su tuo malūnu ir pagaliau net apsijuokino prieš visą apylinę, kai iš tvenkinio ištrauktas žašinas prarijo rakčiuką ir malūnininkas buvo pasodintas laukti, kol paukštis atiduos. Gal pagrįstai, o gal ir be reikalo žašinas buvo apkaltintas, bet rakčiukas tuo tarpu nebuvo surastas, teko laužti duris, ir taip baigėsi Pultinevičiui nelaimingai, o iš šalies žiūrint juokingai naujas pajamų šaltinis. Bet tokiai komišku situaciją sudarymas, kaip kad šitas herojaus sodinimas prie pripenėto žašino ir žiūrėjimas į jo uodegą, nebe naujas “Rudenys ir pavasariuose”. Jų buvo ir pirmuose tomuose.

O laimėjo Pultinevičiaus daugiausia iš tokio darbo, kuris jam buvo primestas, būtent, nusausindamas liūną, kuris lietingu metu vieškelį pavarsdavo “pragaro vartais”, kaip tvirtina autorius. Apžiūrėjęs ties ta vietą vieškelį ir išklauses skundų tu, kuriems reikia jį taisyti, viršaitis

pagrasino: arba sausink, arba sušalauksi bautos. Dar ir visas būrys viršaitį apstočiusį vieškelio taisytojų, matė jis, buvo prieš jį, ir Pultinevičius, nepatenkintas ir salpstydamasis nuo žmonos atliko, kas buvo įsakyta, ir susilaukė, ko nesitikėjo: žmonos didžiulės padėkos.

Tie trys dalykai turbūt galėtų labiausiai išryškinti Pultinevičiaus charakterį. Jie tokie neeiliniai to žmogaus gyvenime ir kažkaip išskiria jį iš kitų, bet reikėtų stipriai pagalvoti dėl to, ar būding. Jam, ar tik atsitiktiniai. Juk toliau, kiek dar mes iš knygos apie jį sužinome, kokių nors ypatingų projektų jis nebevykdė. O svarbiausia, kad net ir nebeužsimoja kur nors suplasnoti erelio sparnais. Patekęs į pabėgėlių stovyklą Vokietijoje, jis yra daugiau kitų traukiamas ar stumiamas, toks, kuris klausosi, kai kiti kalba, ir atlieka uždėtą pareigą. Kai iškyla subruzdymas, ar teisingi tie, kurie reikalauja sau daugiau privilegijų, prisklausęs kalbų ir tu, kurie reikalauja, ir tu, kurie nepripažįsta nelygybės, jis gi pagaliau numoja ranka ir sumurma: “Ne mano kiauulės, ne man pupos”. Kad jis Amerikos Skvireltaune nusipirko namelius, taip pat nebuvo kažkoks rizikingas žygis —juk daug lietuvių visuose kampuose neatsispyrė pagundai turėti savą, nepriklausomą pastogę. O kas iš tiesų jį simpatyškai charakterizuoja, tai tie šykštūs keli puslapiai, vaizduojantieji, kaip jis verčiasi netekęs darbo. Durpių kasimas ar malūnininkavimas rodė jį kaip žmogų, kuris nepasitenkina kasdienybė ir nori pasiekti šį tą daugiau, rizikuoti, bet netūnėti vietoje. Tačiau kai sunkumų užkluptas žmogus nepasiduoda ir sugeba visuose savo gyvenimo frontuose parodyti išsilaikimą, kažkaip dar mielesnis atrodo jo sugebėjimas už anas rizikas, kurių buvo imtasi, be kita ko, ne iš būtino reikalo.

Šio paskutiniojo tomo pirmasis trečdalis skirtas papasakoti dviejų gimnazistų nuotykiams. Makrickas, tas naujasis kūrinių veikėjas, lyg ir atstovaujantis pačiam rašytojui, su Pultinevičium Lietuvoje tebuvo susitikęs tik po-

ra kartų, o dažniau jų keliai susiduria Vokietijoje ir ypač Amerikoje. Lietuvoje jam teko iš toliau ir iš labai arti stebėti Pultinevičiaus sūnų Alfonsą. Abu jaunikliai ir pasipyksta, ir padraugauja, ir dėl mergaičių pasivaržo. Tačiau tiems gimnazistams nuotykiams skirtą esamą nemažą ir gimnazistų puslapių. Skaitai, gražiai skamba Albino Baranausko sakiniai, niekur rašytojas nepritrūksta žodžio, bet sunku žiūrėti viso to gražaus rašymo aiškesnę prasmę. Galėtum, žinoma, sakyti, kad jei rašytojas paskiria vietos daugiui visokių luomų ir profesijų atstovams, tai kodėl turėtų pagailėti šimtelio su priedu puslapių gimnazistams? Juk tokios jaunomenės Lietuvoje nemaža buvo, ji gyveno savo gyvenimu, kai kuo panašiu į kito jaunimo, o kai kuo iš jo skirdamasi. Taigi, kodėl? O jeigu iškyla tie “kodėl”, tai dėl to, kad skaitydamas pasigendai bent šokių tokios idėjos, kuri būtų juntama tuose gimnazistams skirtuose puslapiuose.

Jos pasigendi, žinoma, ir visame veikale, kuris yra vietomis stipriau ar ir labai plonais siūlais susiūtų epizodų rinkinys. Pultinavičius, nors jį norėtum ar turėtum laikyti pagrindiniu veikėju, yra daugiau gal siūlas, kuriuo susiūta, kad šiaip taip laikytųsi ir nesubyrėtų viskas atskiromis istorijomis. Deja, šio tomo kad ir ta gimnazistų istorija su visu kūriniu tik tiek bendra teturi, kad Alfonsas yra Pultinevičiaus sūnus, o Makrickas pažįsta ne tik sūnų, bet ir tėvą. Tiek lyg ir mažoka būtų.

Kai jau visas veiklas baigtas, galutinai aiškėja, kad tai ne romanas. Be abejo, ir ne atsiminimai, o šiaip daugiausia gražūs, talentingo žmogaus parašyti pasakojimai, kuriuos vienija ne Pultinevičius, o greičiau laikas, vieta ir žmonės. Vieta kadaise buvo Lietuva, paties rašytojo tėvynė su lygumomis, kalvomis ir miškeliais ir sodybomis, su miesteliais ir miestais. Vėliau daliai ten gyvenusių žmonių teko pasukti į Vakarus, praeiti lagerių etapą Vokietijoje ir nusėsti Amerikoje. Kai taip į veiklą žiūri, primitiesnis darosi ir tasai skyrius, kuriame rašytojas platokai supažindina skaitytojus su amerikietiškoju Skvireltaunu. Juk ten ilgam nusėdo gal ne tik rašyto-

Šimto metų gyvenimas

Nuotrauka Vytauto Mažiulio

Dailininkas Adomas Varnas pasakoja

JUOZAS PRUNSKIS

(Tęsinys iš praėjusio šeštadienio)

Paziūros į meną

— Kokios Jūsų paziūros į meną?

— Visą laiką daugiau galvoju apie lietuvišką meną. Noriu tautiečius įtikinti, kad turi gražią, spindulingą ateitį. Kaip prof. M. Biržiška pasakė, mūsų tauta — karalių tauta, individualistai, o individualumas menui labai reikalingas. Gi to individualumo turime gilią šaknis — tai mūsų kryžiai, nuo krikščionybės laikų; juose yra net ir prieš

krikščionybę susidariusių elementų. Mūsų kryžiai — unikalus dalykas visoje krikščioniškoje šeimoje.

Be mūsų praeities laimėjimų negali būti ateities didelių pasiekimų. Praeitis nurodo kelią mūsų atečiai.

Dėl moderniojo meno — manau, kad tas sroves, kurios nuo impresionizmo išėjo ir kurios vystosi toliau, įskaitant ir abstraktizmą, reikia priimti teigiamai. Tos formos neišsilaikys, bet iš jų išdygs forma, kuri ilgesnį laiką pasiliks.

Nėra vietos užėigoje

J. SAVASIS

Po Kalėdų apsilankė mūsų parapijos vikaras. Jis mėgo vakarais pasikalbėti, kartais pasiginčyti, aktualiais religiniais klausimais. Kažkaip kalba nukrypo į jo Kalėdų naktį pasakytą pamokslą.

— Kunige, gražiai pakalbėjote apie Kristaus gimimą Betliejaus tvarte dėl to, kad Juozapui ir Marijai, laukiančiai kūdikio, nebuvo vietos užėigoje. Bet toliau dėstymanas man nepatiko, teisingiau, sukėlė abejonių, kai sakė, kad per 2000 metų krikščionybė suminkštino žmonių širdis, jog šiandien yra tiek gailėstingų žmonių, tiek labdaros įstaigų. Tad jei šiandien gimtų Kristus, jam nereiktų glaustis gyvulių tvarte... Aš tuo netikiu, nes žmogus, koks buvo egoistas, toks ir liko.

— Bet iš kur tu žinai, kad taip yra?

— Gerai, jei nori, kunige, pabandykime. Aš apsimesiu geležinkelio stoties tarnautoju, kuris ieško iš nežinia kur atvažiuosiančių dviem pabėgėliams vietos pernaktoti. Juodu neturi pinigų, o be to moteris jau laukia kūdikio. Gal jau tik valandų klausimas...

Paimu telefono ragelį: "Alio, ar čia Hilton viešbutis? Taip. Kalba iš geležinkelio stoties. Štai koks reikalas: čia yra du vargšai, kurie ieško nakvynės, bet juodu neturi pinigų. O be to moteris..." — "Ne, ne", nutraukė mano kalbą griežtas balsas. "Tokių, kurie neturi pinigų, mes nepriimame" — "Net vienai nakčiai?" — "Apie tai nėra net kalbos", — "Suprantu, ačiū".

— Bet Tu ir pradėjai — nuo Hiltono, pabarė mane kunigas. Suprantama, kad ten vieta tik turtuoliams, o ne vargšams. Yra daug paprastesnių viešbučių — trečios ar ketvirtos kategorijos...

— Gerai, pabandysime ir ten. Pavartęs telefonų adresų knygą, surandu vieną tokių. Paimu ragelį: "Alio. Labas vakaras, ar čia Floridos viešbutis?" — "Taip, ko

"Ar negalėtumėt juodu priimti?"

Nuotr. Alg. Kezio, S.J.

norite?" — "Noriu informacijos. Ar negalėtumėt priimti nakvynę dviem vargšų... ir t.t.". — Valandėlę tylą, paskui griežtas "Ne!" — "Tai gal žinote, kur tokiu atveju kreiptis?" — "Bet, žmogau, kas juos priims veltui?" — "Tai gal nurodytumėt kur kreiptis, gal žinote kokią nakvynę vietą, kur veltui galima pernaktuoti?" — "Gal kur ir yra tokių, bet aš nežinau. Pasiklauskite policijos..." — "Ačiū" ir padėdų ragelį.

— Palauk, nušvito kunigas. Yra "Salvation Army" nakvynių namai. Škambink ten. Tikrai priims be atlyginimo.

Surandu "Salvation Army" telefono numerį ir pradėdau: "Alio, čia kalba iš geležinkelio stoties. Reikalas toks: čia yra du vargšai be pinigų, be pažįstamų. Moteris laukiasi kūdikio. Ar negalėtumėt juodu porai nakčių priimti į jūsų nakvynių namus?" — "Mielu noru. Mes kaip tik tokius nelai-

mingus gelbstime, bet šiandien visos vietos užimtos. Galima tačiau bandyti. Teateina rytoj rytą. Gal kas iš esančių išeis, tada bus vietos dviem. Negaliu garantuoti" — "Supratau, ačiū už paaiškinimą..."

Kunigas jau rimtai susidomėjo mano pastangomis rasti nakvynę dviem vargšams. Jis sako:

— Yra seserų vienuolių, kurios turi pensijonus ir priima vargšus. Bandyk ten skambinti.

Susirandu telefono numerį ir skambinu: "Čia iš geležinkelio stoties..." ir išdėstau visą istoriją. Atsiliepia plonas sesers balsas: "Labai gaila, bet dabar pas mus pilna, visi kambariai užimti. Be to, mes visiškai veltui nepriimame, turi užsimokėti už nakvynę bent minimumą. Labai gaila tų vargšelių, bet padėti negalime".

— "Tai gal nurodytumėt kur kreiptis". — "Skambinkite Vargdienėms Seserims. Jos gyvena čia

pat kitoje gatvėje. Jos tikrai priims". Davė ir telefono numerį.

Vėl skambinu: "Labas vakaras, sesele. Čia iš geležinkelio stoties. Yra du vargšai..." — išdėstau visą reikalą. "Palaukite, paklausu viršininkės. Na, manau, jau laimėjau. Bet balsas: "Labai gaila, bet priimti negalime. Dabar pas mus remontas. Dalis kambarių remontuojama, o likusieji visi pilni". — "Tai gal žinote, kur tuodu vargšus būtų galima pasiusti?" — "Nežinau, gal klauskite policijos..."

— Skambink į seminariją, — patarė kunigas. Dabar atsotogės, klierikai išvažinėję, tad vietos tikrai bus". Jis padiktavo ir seminarijos numerį.

"Labas vakaras. Čia geležinkelio stotis. Yra du vargšai..." ir t.t. "Palaukite, aš jus sujungsiu su rektorium, jei dar nemiega" — "Klausau, čia kalba rektorius. Koks reikalas?" — "Yra du vargšai..." — "vieni atskirvėpimu išpyliau visą vargšų istoriją. "Mes kartais vargšus priimame... Žinoma, tik vienai nakčiai. Bet dviem... Nežinau. Jau turiu praktikos. Kaip tik įsileidžiam, tai pasakui sunku išvartyti. Be to, sakote, moteris laukiasi kūdikio. Argi seminarija yra vieta nėščiom moterim? Patys spreskite". — "Supratau, labanakt". — "Labanakt" ir padėjau ragelį.

Mano svečias kunigas sėdėjo nustebeš ir susirūpinęs, tarsi tikrai geležinkelio stotyje lauktų du vargšai, įieškantys prieglaudos. Tada jam sakau:

— O gal paskambinti tavo klebonui? Klebonija didelė, vietos tikrai yra.

— Dėl Dievo meilės! Net nebandyk. Pažįstu kleboną. Jis niekad jokių pašalinių nepriima, juo labiau nepažįstamų vargšų. Sako, klebonija — ne prieglauda.

— Tai gal žinai kitą kurią kleboniją, kur būtų galima kreiptis?

— Jos visos panašios. Veltui būtų įieškojimas... Bet..., žinai, pabandyk paskambinti į vyskupijos Caritas įstaigą. Ten gal tikrai priims.

Skambinu į vyskupijos Caritas centrą. Atsiliepia sargas. Kai jis išklausė visą mano papasakotą istoriją, sako: "Žinote, mūsų į-

Lietuviškieji haiku

ALEKSANDRAS RADZIUS

Rytas traukia
gyvą saulę
iš vandens.

• • •

Žuvėdros sukapojo
ryto mėnulį.
Verkle žuvėdros mėnulio.

• • •

Žalia žolė
žydriam dangui
palaidojo mėnulio kaulus

• • •

Medis ištiesė
žalią ranką —
pasisveikinom..

• • •

Zenito karštis
apibabino horizontą,
miestas pilnas žarijų.

• • •

Plaukiu Maine'o vandenuos —
staiga apsupo
Nemuno krantai.

• • •

Šiandie ieškau šatrijos.
"Šatrija, tu semtė meilė..."
Kur tu esi?

• • •

Trauk pily
aš niekad nebuvau,
bet visada esu.

• • •

Žaibas
vienos sekundės tuštuma
erdvė.

Z. Mikšys

Ziema (ofortas)

• • •

Griaustinio žodžių
juodas aidas:
artėja toluma.

• • •

Vasara nusišypsojo
grazuoliui rudeniui
ir nuejo ruošti vakarienės.

• • •

Saulę palaidojo vakaruose
ir užsimerkę
parėjom namo.

• • •

Naktis atslerdo
ant šilėnosparnio
juodų sparnų.

• • •

Aštrios strėlės žvaigždžių
susmigo
į žemės kėną.

— Kas Jūsų pačių kūryboje labiausiai prie širdies?

— Tas, kas jungia žmogaus sielą su kūnu, daugiausia — portretai. Peizažai mažiau traukia.

Prof. Varnas apie religiją

— Būtų įdomu patirti Jūsų pažiūras į religiją?

— Apie Dievulį aš manau, kad tai visur esanti Būtybė, ypatingai pasireiškianti žmogaus prote. Mano supratimu, yra didelė jungtis tarp kūno ir dvasios. Aš esu praktikuojantis katalikas, negaliu kitaip pasakyti. Bet man Dievas yra taip artimas, Jis yra žmoguje. Intelligentas turi Dievą giliau suvokti.

Kultūros sąvokon įeina meilė. Meilės pagrindais atsiranda žmogus, ir meilė turi lydėti visą gyvenimą. Mano gyvenime religija turėjo didelę reikšmę. Juk būdamas penktoje klasėje pats, ne tėvų patiriamas, važiauvau į kunigų seminariją, norėdamas rasti ramumą ir dvasinį pasitenkinimą. Stebiu savo gyvenimo kryptį ir pats darau sau įsipareigojimus. Kas gera, aš noriu priimti ne vien iš katalikybės, bet ir iš kitų krikščionybės formų. Esu ekumenistas, žaviuosi tuo sąjūdžiu, Jono XXIII idėjomis.

Kaip dail. Adomas Varnas laikosi dabar, tapęs šimtamečiu? Tos minties vedamas, vėl pasibeldžia į duris namų 3721 W. 65 St., Chicagoje, kur dabar dailininkas su žmona Marija gyvena. Duris atidarė dabar su jais būnanti ir juos rūpestingai globojanti Domė Petrutytė, Varnienės auklėtinė,

montesorininkė, dabar jau pati išėjusi į pensiją.

Varną radau salone, kur sienos apkaubtos jo kūrinių, kur švytėjo pora dailininko gerbėjų atgabentų kalėdinių gėlių. Dailininkas išėjusi gulimoje kėdėje, šilčiau apsilojęs. Atrodė lyg kiek sulysęs, lyg truputį pavargęs, bet dar pajėgus tęsti kalbą su ateiviu.

— Kada gi, dailininke, iš tikrųjų Jūsų šimtas gimtadienis: sausio 1 ar sausio 2 d.? Net ir enciklopedijose šios abi datos maišomos? — paklausiau.

— Sausio antrą. Ir įrodymui D. Petrutytė atnešė registracijos kortelę, rodančią, kad gimęs 1879 m. sausio 2 d.

— Kaip jaučiatės savo šimtojo gimtadienio išvakarėse?

— Nesijaučiu, kad būsiu pasiekęs šimtą. Rodos, dar ta sukaktis kada toliau ateis.

— Kaip dabar dieną praleidžiate?

— Ot, šlepinėju iš kertės į kertę, o dažnai dar sau ir padainuoju.

— Daugiausia Maironio: "Ten, kur Nemunas banguoja... Ten užaugau išskentėjau aš kančias visas". Antrą mėgstu tai tą joniškiečių: "Valio, dalgele". Labai mėgstu.

Dailininkas valandėlį nutilo, atsiduso ir čia pat uždainavo: "Valio, dalgele..." Balsas ne stipriausias, bet dar aiškus. Padainavęs posmelį, sustojo ir vėl ėmė pasakoti:

— Čiurlioniai šią dainą padainavau. Jis man tada pasakė, kad čia lygumų dvasia... Tai man giliai įsiminė...

Netoliese buvusi Aldona Kasparienė, kuri rytais ateina Varnams padėti, pratarė:

— Kai dailininkas rengiasi, jis mėgsta dainuoti "Kur lygūs laukai, snaudžia tamsūs miškai..."

— Bet aš tik sau dainuoju. — įsiterpia Varnas.

D. Petrutytė papildė:

— Kai tik Varnas nusiminęs, Varnienė prieina prie jo ir prašo padainuoti... Jis atsigauja...

Dabar dailininkas pradeda rimuoti:

— Akmuo be kraujo, vanduo be sparnų, papartis be žiedelių, taip aš jaunas berniukas be jaunos mergelės...

Ir toliau deklamavo kitus posimus. Atsimena įvairius poezijos gabalėlius ir sau karštais padeklamuoja.

Adomas Varnas

Karaliaus Mindaugo vainikavimas

— Apie ką dabar, dailininke, daugiausia galvojate?

Mano darbas dabar tai tik atneštus raštus pasirašyti. O galvoju apie daug ką. Net negalėčiau visko susakyti... Mano rūpestis daugiausia sukasi apie Lietuvą. Visą laiką galvoju, kad kaip nors ta Lietuvėlė atsistatytų... Ateity mūsų Lietuva bus laisva. Gal per kančias, bet turės būti laisva...

— Kokie malonesni prisiminimai iš praeities?

— Iš atsiminimų man maloniausias, nu, nežinau kaip pasakyti, kad aš savo darbu šį tą iš lietuvių dailės išnešiau į platųjį pasaulį.

— Kokios jūsų mintys apie savo ateitį?

— Gerų prietelių, ypač Domės Petrutytės, padedami, su žmona dar pagyvensime, kol Dievas leis dar tuo gyvenimu naudotis. Kaip Dievas duos...

— Kaip aiškinatės, kad tokio ilgo amžiaus sulaukėte?

— Susilaikymas nuo gėrimų, nuo rūkymo, nuo neraminančių įtampų. Gerų prietelių pagalba, gera globa, aptarnavimas, draugų, pažįstamų, žmonos prielankumas taip ir palaiko sveikatą.

— Kokį savo kūrinių labiausiai vertinate?

— Mindaugo vainikavimas. Tai mano labai kruopštus darbas. Jam kurti pašvenčiau trejus metus, susirašinėčiau net su Paryžiaus ir kitų vietų muziejais bei atitinkamais specialistais, iš kurių gavau žinias apie ano laiko drabužius.

— Ką dar norėtumėt pasakyti lietuviams?

— Aš manau, kad Lietuvai yra skirtas kelias atsikelti savo ribose. Visa darbuotė užsienyje — surasti kelią Lietuvai atsistatyti. Tai mano didžiausias pagėdavimas. Tai viskas, ką galiu pasakyti. O keliai tam įvairūs. Galiauos, kad negaliu daugiau ko nušviesti. Mano atmintis jau šlubuoja...

Pakrutėjau išeiti. Varnas atsistojo visu ūgu, apsikabino, pabučiavo ir pratarė:

— Ačiū.

Palydėjęs iki durų, dar sutrepėjęs, parodydamas, kad jis mankština ir šimto metų amžiaus naštai dar nenori pasiduoti...

(Pabaiga)

Saulės užtemimo belaukiant

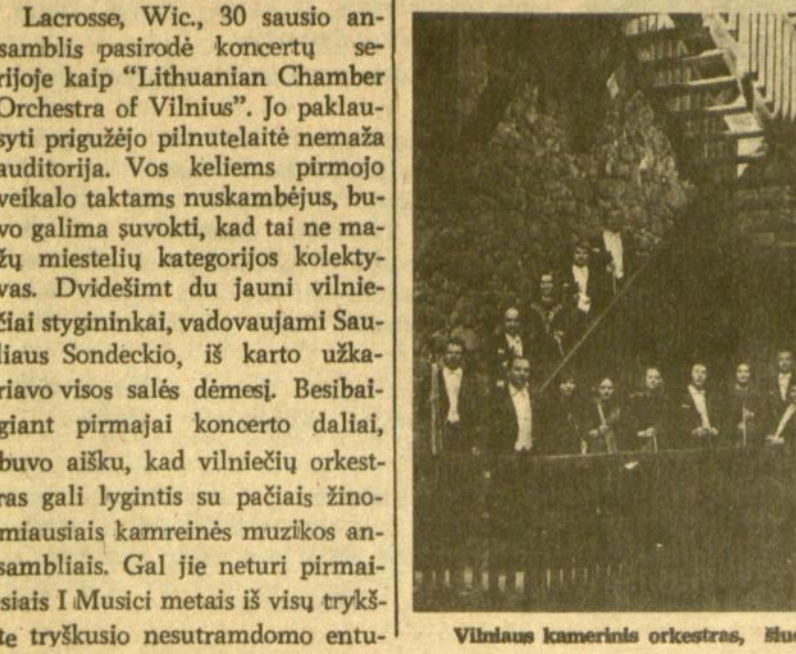
Vienas iš įdomiausių dangaus skliauto reišinių — saulės užtemimas — įvyks dar šį mėnesį, 23-čią dieną. Tai bus totalinis užtemimas. Mėnulio šešėlis palies žemės paviršių anksti rytą Ramiajame vandenyne tolokai nuo Šiaurės Amerikos krantų. Perbėgęs vandenyno bangas, šešėlis išsoka į JAV teritoriją Oregono valstijoje, Columbus upės žiotyse. Tuoj pat saulė užtams Portlando ir Salem, miestuose, taip pat ir Olimpjos mieste Washingtono valstijoje, 2 Seattle miestas liks kiek į šiaurę nuo totalumo ribos. Šešėlis jo neužgaus, bet saulė ten bus beveik visai užtemdyta, tik mažas jos kraštėlis teislikas. Toliau mėnulio šešėlis užguls Walla Walla Washingtono ir perbėgs į Idaho ties Lewiston'u, perbrauks per Montaną, kur užtamsys saulę Helena, Great Falls ir kt. vietovėse, užkludys gerą North Dakotos kampą ir ties Estevan'u, Saskatchewan'o provincijoje, peržengs Kanados sieną ir patrauks tiesiai į Manitobos provinciją. Jos 600.000 gyventojų sostinė Winnipeg turės progos patirti pilno saulės užtemimo grožį. Užtemimas ten tris 2 minutes ir 16 sekundžių.

Toliau šešėlis skris per Kanados miškus, ežerus ir lygumas į šiaurės rytus, užkludydamas Ontario ir Quebeco provincijas, kirs Hudsono įlanką, Buffino salą ir, įsiveržęs į didžiulę Gren-

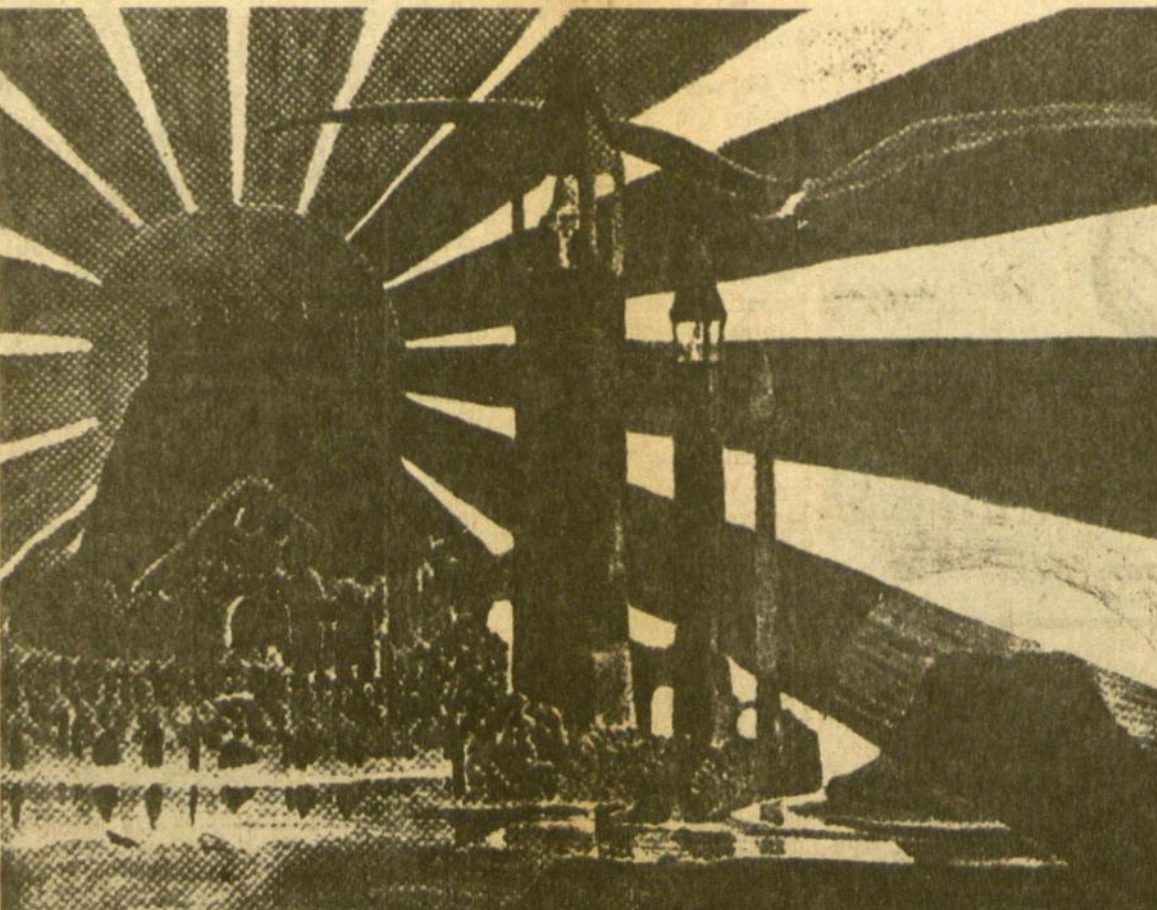
Pirmosios Vilniaus kamerinio orkestro gastrolės Amerikoje

Pagalau norintys pasigirti lietuvių pasiektu aukštu lygiu kamerinėje muzikoje dabar turi tvirtą pagrindą ir jokių dvejočių nekeltantį įrodymą: pirmieji Amerikoje Vilniaus kamerinio orkestro pasirodymai tiesiog stebina savo preciziškumu, subtilumu, originalia kiekvieno veikalo interpretacija. Po 25 koncertų, pradėtų Tennessee ir leidusių orkestrą išgirsti pietuose, vidurio vakaruose ir rytinėje pakrantėje, jo vardas nebebus tik klausytojų, bet ir daugelio Europoje orkestrų išgarsino jau prieš 10 metų. Lauktina ir jau yra labai teigiamų atsiliepimų ir Amerikos spaudoje. Jo išpopuliarinimą gali pristabdyti tik tai, kad daug čia tų jų koncertų vyksta nedideliose, tikrai pajėgių muzikos kritikų nepriglaudžiančiuose miestukuose. Nors orkestras yra įgijęs apie 60 plokštelių, šiame kontinente jos nėra užtektinai pasklidę. Įkurtas 1960 metais, iki šiol aukščiausio pripažinimo jis susilaukė 1976 m. tarptautinėse von Karajan vardo "Young Artists Orchestras" varžybose, gavęs aukso medalį. Juos išklause, didysis von Karajan pasakė: "Kai išgirstu taip grojančius jaunus žmones, man nebereikia sielotis muzikos ateitimi".

Lacrosse, Wic., 30 sausio ansamblis pasirodė koncertų serijoje kaip "Lithuanian Chamber Orchestra of Vilnius". Jo paklausyti prigužėjo pilnutelaitė nemaža auditorija. Vos keliems pirmojo veikalo taktams nuskambėjus, buvo galima suvokti, kad tai ne mažų miestelių kategorijos kolektyvas. Dvidešimt du jauni vilniečiai stygininkai, vadovaujami Sauliaus Sondeckio, iš karto užkariavo visos salės dėmesį. Besibai-giant pirmajam koncerto daliai, buvo aišku, kad vilniečių orkestras gali lygintis su pačiais žinomiausiais kamrinės muzikos ansambliais. Gal jie neturi pirmiaisiais I Musici metais iš visų trykš- te trykšusio nesutartamdo entu-

Vilniaus kamerinis orkestras, šiuo metu gastroluojantis Amerikoje

Mikalojus K. Ciurlionis (1875-1911)

landijos salą, jau vakare, saulei leidžiantis, pakils aukštyn į erdvę, kur ilgai ir kantriai lauks, kada ir vėl galės pabrukti žemei per nosį.

Paties šešėlio plotis nedidesnis kaip 314 kilometrų (195 mylios). Tačiau plačiuose plotuose į abi puses nuo šešėlio įvyks dalinis saulės užtemimas. Visa Šiaurės Amerika, išskyrus šiaurinę Aliaskos dalį su Aleutais, Vidurio Amerika, dideli Ramiojo ir Atlanto vandenynų plotai su visa Ispanija, didele D. Britanijos salų dalimi, Portugalija, na ir truputis Prancūzijos regės tik dalinai pritemdytą saulę. Juo arčiau šešėlio tako, juo didesnė dalis saulės bus pridengta. Pavyzdžiui, Bismarck'e, N. D., ir Eugene, Ore. vietovėse net 99 procentai saulės disko bus uždengta, o Nikaraguos sostinė Managua vos 7 procentai. Puerto Rico saloje dar geriau — 1 procentas. Ten, tikriausiai, mažai kas ir pastebės, kad "slibinas" saulės gabalą iškando.

Los Angeles mieste dalinis saulės užtemimas prasidės 6 val. 56 min. ryto ir baigsis 9 val. 9 min. ryto; New Haven, Conn., užtemimas tris 11 val. 2 min. ryto iki 1 val. 33 min. p. p., Washingtono, D. C., nuo 10 val. 52 min. iki 1 val. 25 min., Miami, Fla., nuo 10 val. 38 min. iki 12 val. 59 min., Chicagoje, Ill., nuo 9 val. 37 min. iki 12 val. 12 min., Baltimorėje, Md., nuo 10 val. 53

Domisi sukaktuvininku Adomu Varnu

Chicagoje leidžiamas laikraštis "Southtown Economist" pasikyrė visą puslapį prof. A. Varno 100 metų sukakčiai paminėti. Įdėjo platų aprašymą, prof. Varno nuotrauką ir dar keturių jo paveiklų spalvotas reprodukcijas. Laikraščio korespondentui Bon Longsdon informaciją apie sukaktuvininką perteikė kun. J. Prunskis.

SACHAROVO LAISVĖS KOVA

A.A. Kopf leidykla išspausdino rinkinį Sovietų disidentų, atominės bombos "tėvo" Andrei Sacharovo kalbų, interview ir kitų pasisakymų. Knygos pavadinimas "Alarm and Hope" (200 psl. 8.95 dol.) Sacharovas skelbia: "Taika, pažanga, žmogaus teisės yra neatskiriama sąjunga siekiami".

SATELITAS ENERGIJAI

JAV-se svarstoma sukurti satelitą, Manhattan salos didumo, kainuosiantį apie 12 bil. dol., kuris tūkstančių mylių atstume nuo žemės telktų saulės spindulius ir laserio būdu galėtų persiųsti tiek energijos, kad užtektų elektros visam New Yorkui.

18 MIL. DOL. RADIJAI IR TELEVIJAI

JAV Sveikatos, švietimo ir gerovės departamento švietimo įstaiga suteikė 124 radijo ir televizijos stotims paramos, viso 18 mil. sumą, kad jos galėtų patobulinti savo įtaisus ir programą. Pirmenybė skirta švietimui tar-naujančioms ir universitetų stotims.

LIETUVIŲ MISIJOS DEŠIMTETIS ARIZONOJE

Medžiagą surinko kun. Antanas Valiūška. Viršelį nupiešė Jonas Pilipauskas, Tucson, Arizona. Darbus atliko lietuvių pranciškonų spaustuvė Brooklyne, N. Y. 1978 m. Leidinys didesnio formato, gausiai iliustruotas nuotraukomis. 100 psl.

Nauji leidiniai

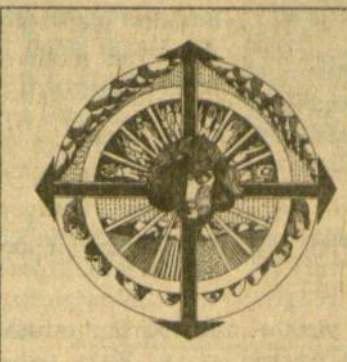
• **VYDŪNO LAISKAI SKAUTAMS.** Redaktorius Vytautas Mikūnas. Dailininkė Zita Sodeikienė. Išleido Akademinės skautijos leidykla 1978 m. Leidyklos adresas: 8913 S. Leavitt St., Chicago IL 60620. Išleista Vydūno Jaunimo fondo lėšomis. Tiražas 700 egz. Spaudė M. Morkūno spaustuvė, 3001 West 59th St., Chicago, IL 60629. Knyga puošnus didelio formato, iliustruota puslapiiais dail. Zitės Sodeikienės piešiniais, kietais viršeliais ir aplanku, 72 psl., kaina — 3 dol., gaunama ir "Drauge".

Š. m. vasario 20 d. sueina 25 metai nuo žymiojo Mažosios Lietuvos rašytojo ir filosofo Vydūno mirties ir kovo 22 d. — 110 metų nuo jo gimimo. Abidvi sukaktis bene prasmingiausiai bus paminėję akademikai skautai, išleiddami gražų leidinį "Vydūno laiskai skautams". Surinkti vienoje knygoje, dabar jie sudaro taigį įdomų indėlį bendrajame Vydūno plunksnos palikime. O tie laiskai iš tikrųjų yra straipsniai ir pasiskaitys, įvairiomis progomis skaitytos skautams arba spausdintos skautų leidiniuose. Atskirų galbūt antraštės yra tokios: Žmogaus pašaukimas, Pagrindinė sąlyga tautos laisvei įsigyti, Vienas žmogus skautų uždavinys, Kas aš, Garbės troškimas ir garbės laimėjimas, Budui, Kuo nori būti, Jauno žmogaus augimas, Žmonių pasiveiklinimas, Žmogus ir laikas, Kaip tapti saulėtu žmogumi.

Knygos redaktorius Vytautas Mikūnas savo redakcinės pastabose, be kita ko, rašo: "Vydūno asmenybė neperanda gigantiškų dimensijų dabar ir dar išliks ilgus, ilgus laikus. Taurus Vydūno humanizmas labai artimas skautams, todėl neuostabu, kad su jais labai artimai bendradarbiavo ir ypatingai suartėjo gyvenimo saulėlydyje. Pamilo jaunimas Vydūną ir klausėsi jo gyvo pranašiško žodžio. Atelitininkai, Romuvos korporacija, Jaunoji Lietuva, švietiečiai, Mažosios Lietuvos taryba, Lietuvių rašytojų draugija, Lietuvos Atgimimo sąjūdis, studentai Vokietijoje, latviai ir daug kitų organizacijų pagerbė Vydūną ir laikė saviškiu. Dabar tegul jiems kalba šis rašytinis palikimas. Kas yra taikytina skautams, yra lengvai suprantama ir kitų".

Išskirtinai pabrėžtinis knygos iliustracijos. Prieš kiekvieną temą duodama viso puslapio dail. Zitės Sodeikienės grafika. Pastaruoju metu dailininkė aplamai yra išsimaginusi į savotiškas filosofinių užuominų temas, reiškiamas pušiau šiuurrealistinės plotmės įvaizdžiais. Todėl ir Vydūno žodis jau buvo prie širdies. Vydūną ji savo piešiniuose interpretavo įdomiai, kūrybingai.

• **PASAULIO LIETUVIS,** 1978 m. gruodžio mėn., Nr. 46/110, Leidinys Bendruomenės minčiai ir gyvenimui. Leidžia Pasaulio Lietuvių Bendruomenės valdyba. Redaguoja Romas Kasparas ir Romas Sakadolskis. Techniškinis redaktorius — Clementas Dėdela. Kalbą ir stilų taiso Pranas Razminas. Korektorė — Vakarė Valaitienė. Administruoja Stasys Džiugas. Redakcijos ir administracijos adresas: "Pasaulio lietuvis", 5620 S. Claremont Ave., Chicago, IL 60636. Žurnalo metinė paskaita — 6 dol. Spausdina "Draugo" spaustuvė.

VYDŪNO LAISKAI SKAUTAMS